Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

ORTHOGRAPHIC PARTICULARITIES OF THE OTHODOX CATECHETIC LANGUAGE FORM THE XXIST CENTURY

Alexandra Ioana Dângă

PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Religious language has bearly started being studied from a linguistic point of view, therefore a specific analysis would be appropriate and relevant. The discourse of the so-called "catechisms", which are religious texts presenting the dogmatic principles of one church, is the result of a cultic evolution in time and space. There are orthographical, morphological, lexical, semantic, syntactical differencies between the religious and the secular language, thus we shall refer to the first kind of particularities into the study below, orthographical particularities.

Keywords: catechism, text, discourse, orthographic discontinuities

Catehismele ortodoxe, excurs istoric

Limbajul religios al fiecărei confesiuni este rezultatul unei evoluții în timp, diacronice, ceea ce relevă un limbaj individualizat prin sintaxă și logică proprii. Din punctul de vedere al istoriei limbii literare, trebuie să menționăm că limbajul religios a fost primul care s-a format, având ca evoluție ulterioară limba română literară modernă (în sec. al XVIII-lea, norma limbajului bisericesc s-a impus și a generalizat subdialectul muntenesc în cărțile românești tipărite; tot în acest secol s-au diferențiat cele două domenii – cel religios și cel laic - , astfel individualizându-se cele două limbaje în direcții proprii). În perioada socialistă, limbajul religios nu a reprezentat o preocupare pentru lingviști, dar nici pentru scriitorii bisericești; atitudine care a generat, la fel ca în beletristică, o „literatură de sertar", care s-a revanșat după '89.

Din punct de vedere istorico-religios, în sec. XIV-XV, românii ortodocși din Hunedoara au trecut la catolicism datorită unor privilegii oferite de regalitate; ulterior, câțiva din nobilii români catolici au trecut la protestantismul în formă calvină. Protestantismul circumscrie un rit simplificat, redus la cântări biblice și rugăciuni, conform principiului reformat al autorității supreme a Sfintei Scripturi (*sola Scriptura*). Catolicismul a suferit un real declin odată cu apariția reformei, însă a întreprins acțiuni de reabilitare cu ajutorul iezuiților trimiși de la Roma. Reforma inițiată de Martin Luther, Jean Calvin sau Ulrich Zwingli nu a avut ecou printre români, doar printre maghiari, sași, secui; totuși, meritul acestor reforme a fost introducerea limbii naționale în biserică și traducerea cărților religioase în română.

Reformele protestante și-au stabilit învățăturile, și-au mărturisit, în parte, statutul de doctrine inspirate/revelate, au introdus doctrina autorității unice a Scripturii (*Sola Scriptura* - dogmă prin care tezaurul revelației este cuprins doar în Sfânta Scriptură, singura inspirată de Dumnezeu) și

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

doctrina îndreptării numai prin credință (*sola fide*). Mărturisirile Reformei sunt: *Catehismul de la Geneva* (1536), al lui Jean Calvin, *Mărturisirea de la Augsburg* (1530), *Formula concordiei, Articolele de la Copenhaga, Catehismul racovian, Prima mărturisire baptistă de la Londra, Mărturisirea baptistă de la Filadelfia* (1688),*Catehismul de la Heidelberg, Prima mărturisire helvetică, A doua mărturisire helvetică, Adevărata mărturisire de credință* din sec. al XVI-lea, *Mărturisirea de credință de la Westminster* din sec. al XVII-lea, *Mărturisirea scoțienilor, Mărturisirea boemă, Cele șaizeci și șapte de articole* ale lui Ulrich Zwingli (1523), *Prima mărturisire de la Basel, Mărturisirea belgiană* (1561)*, Articolele saxone despre cercetare (1592), Articolele irlandeze ale religiei* (1615), *Mărturisirea valdesienilor (1655), Declarația de la Savoia* (1658) etc.[1]

Biserica a fost pusă în situația de a-și apăra doctrina de erezii, abateri, care au început să schimbe învățăturile revelate; de aceea, s-au constituit Sinoadele, Conciliile, tocmai pentru a da răspunsuri autorizate, sub formă de dogme (dogmele sunt neschimbabile, au caracter biblic, ecleziologic); acestea din urmă au fost restituite credincioșilor sub forma canoanelor, crezurilor, simbolurilor și mărturisirilor de credință sau sub forma catehismelor[2]. Se subînțelege, astfel, rigoarea discursului catehetic din punct de vedere lingvistic, pentru că acesta exprimă acurat și precis dogmele confesionale.

În faza de început a învățământului religios (sec. al XIV-lea) în spațiul carpato-danubiano-pontic, mănăstirile erau adevărate focare de cultură, iar cărțile religioase au fost tipărite cu ajutorul călugărilor, preoților, ierarhilor (spre exemplu, diaconul Coresi scoate la iveală, prin traducere, *Tâlcul Evangheliilor* – Brașov, 1564 - , apare mai târziu *Evanghelia învățătoare de la Govora* – 1642 - , mitropolitul Simion Ștefan tâlcuiește *Noul Testament* – Alba Iulia, 1648 - , mitropolitul Varlaam al Moldovei traduce *Cartea românească de învățătură...* – Iași, 1643 – și *Mărturisirea Ortodoxă* – 1643 - , mitropolitul cărturar Dosoftei scrie *Psaltirea în versuri* – 1673 -, *Biblia lui Șerban* apare la 1688, iar ceva mai târziu ies la iveală și *Didahiile* lui Antim Ivireanul etc.)[3]. Traducerile, cazaniile, cărțile de cult au avut scop religios, în primul rând (de a tălmăci sensul învățăturii lui Hristos, de a educa moral, de a cultiva credincioșii), dar, mai mult, s-a consolidat limba națională și s-a conștientizat necesitatea unei unități statale, s-au înlăturat barierele lingvistice dintre români, iar prin scrierile mitropolitului Varlaam s-a cristalizat varianta literară munteană ca normă unică supradialectală, pe când *Didahiile* lui Antim Ivireanul au simplificat sintaxa ambiguă și complicată a traducerilor, iar meritul real al autorului este de a fi exploatat posibilitățile de expresie ale limbii de atunci, reușind să contureze un limbaj comprehensibil oamenilor de rând.

Șirul catehismelor în limba română, în spațiul carpato-dunărean, începe cu binecunoscutul *Catehism românesc de la Sibiu* (1544), care nu s-a păstrat până astăzi, și continuă cu *Catihismul calvinic* (Prisaca, 1642), care a stârnit reacția mitropolitului Varlaam al Moldovei, concretizată în *Răspunsurile la Catehismul calvinesc* (Suceava, 1645). În secolul al XVI-lea, reformele luterană, calvină și husită promovau ideea introducerii limbii naționale în Biserică, concepție care s-a răspândit cu repeziciune printre români, dovadă fiind traducerile ulterioare multiple în limba

[1] Nici în istoriografia religioasă nu sunt cuprinse toate articolele, mărturisirile de credință, simbolurile, crezurile, catehismele apărute, ci doar cele reprezentative, care au avut un impact politico-religios în epocă, de aceea, nici noi nu le putem contabiliza pe toate.

[2] vezi toate crezurile și mărturisirile de credință creștine, din toate timpurile în Jaroslav Pelikan, *Credo, Ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisirilor de credință în tradiția creștină,* Ed. Polirom, 2010, p. 13-29.

[3]Dumitru Călugăr,*Catehetica*, ed. a III-a, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, pp. 66-68.

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

maternă. La 1691 s-a publicat *Mărturisirea ortodoxă,*împotriva propagandei iezuite, a lui Petru Movilă, mitropolitul Kievului, tradusă de Radu Greceanu la Buzău, catehismul fiind considerat „cel dintâi text românesc de teologie superioară tipărit”[4]. Această mărturisire de credință, extrem de apreciată de lumea răsăriteană și apuseană, a fost tradusă în slavonă, latinește, rusă, bulgară, sârbă, maghiară, germană, olandeză, engleză, română (18 ediții) și neogreacă (15 ediții), împărțită conform celor 3 virtuți teologice, credința, nădejdea și dragostea (structura devine un model pentru multe catehisme ulterioare [5]). Prin catehismul lui Petru Movilă s-a reușit stăvilirea propagandei uniate catolice în Răsărit, *Mărturisirea Ortodoxă* devenind o „pavăză” răsăriteană împotriva prozelitismului celor de altă confesiune.

Abia în sec. al XX-lea apar texte specializate, științifice, menite de a educa religios o anumită comunitate sau de a apăra o învățătură de credință de erezii (învățături care nu erau în concordanță cu discursul original). În 1942 se retipărește *Mărturisirea ortodoxă*, însă nu are succes datorită particularităților limbii de sec. XVII. Totuși, *Mărturisirea* lui Petru Movilă a stat la baza *Învățăturii de credință creștină ortodoxă* din 1952, publicată la începutul instaurării regimului comunist. Acest text, apărut din inițiativa patriarhului Justinian, a fost adaptat limbii literare și, ca dovadă a ecoului avut, a fost reeditat în 1992 la București, în 1993, 1996 la Oradea, în 2003 (*Credința Ortodoxă*) la Iași și în 2009 la Cluj. Acest catehism reeditat constituie varianta oficială a Bisericii Ortodoxe Române, celelalte versiuni fiind fie catehisme locale, editate de anumite episcopii pentru necesitățile spirituale ale vremii, fie traduceri din limbile slave. Astfel, au apărut următoarele texte de învățătură ortodoxă: *Catehismul creştinului dreptcredincios* (1956), apărut la Sibiu sub îngrijirea mitropolitului Iustin Moisescu (alcătuit de preoții Dumitru Belu, Isidor Todoran și prof. Iorgu Ivan), reeditat cu o seamă de îmbunătățiri în 1990 la Sibiu (ediție revizuită de arhidiaconul Gheorghe Papuc și redenumită *Catehism ortodox*), în 1994 la Deva și în 2011 la Cluj (apărută din nou sub denumirea de *Catehism Ortodox)*. Traducerile catehetice din limbile rusă și sârbă *Credința sfinților – Catehismul Bisericii Ortodoxe* (2004) și *Catehismul ortodox* (2007), *Viu este Dumnezeu: catehism ortodox* (2009, 2016) sunt sau nu avizate de specialiști în lingvistică. Atât în cultul ortodox, cât și în cultele apusene, iau naștere catehisme dedicate copiilor sau creștinilor puțin cunoscători - texte catehetice reduse la câteva pagini, care primesc denumirea de *Micul Catehism* sau *Mic catehism ortodox pentru copii și elevi*[6]. Astfel, corpusul nostru de texte catehetice cuprinde variantele actualizate ale catehismelor de sec. XX, dar și traduceri din limbi slave: *Învățătura de credință ortodoxă* (1990[7], 1992[8], 1993[9],1996[10], 2003[11], 2009[12], 2015[13])[14], *Catehismul creștinului drepcredincios*(1994[15], 2011[16])[17],

[4] Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 198.
[5] vezi C.O.: 2011 „Prin aceste trei virtuți creștine stăm în legătură de fii cu Părintele ceresc; ele sunt cele trei mijloace prin care ne facem bineplăcuți lui Dumnezeu și dobândim fericirea”, p. 16.
[6] În studiul nostru nu vom aborda catehisme pentru copii sau catehisme schematizate, ci doar catehisme de primă mână, publicate în ultimul deceniu al sec. al XX-lea și în secolul următor, atât catehisme oficiale ale B.O.R. și B.R.C., cât și locale, tipărite pentru folosul sufletesc al credincioșilor unei episcopii.
[7] *Catehism ortodox*, Ed. Mitropoliei Ardealului, Sibiu, 1990 (prescurtare C.O.: 1990).
[8] *Învățătura de credință ortodoxă*, București, Ed. EIMBOR , 1992 (prescurtare Î.C.O.: 1992).
[9] *Învățătura de credință ortodoxă*, Cluj-Napoca, Ed.Renașterea, 1993 (prescurtare Î.C.O.: 1993).
[10] *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, Oradea, Ed. Imprimeria de Vest, 1996 (prescurtare Î.C.C.O.: 1996)
[11] *Credința ortodoxă*, Iași, Editura Trinitas, 2003 (prescurtare C.O.: 2003).
[12] *Învățătura de credință ortodoxă*, Cluj-Napoca, Ed.Renașterea, 1993 (prescurtare Î.C.O.: 2009).
[13] *Învățătura de credință ortodoxă, București,* Ed. Institutul Biblic si de Misiune al Bisericii Ortodoxe Romane, 2015 (prescurtare Î.C.O.: 2015).
[14] Fiind aceeași ediție, vom folosi pentru analiză textul *Credință ortodoxă* (C.O.: 2003).

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

Credința sfinților – Catehismul Bisericii Ortodoxe (2004)[18], *Catehismul ortodox* (2007)[19], *Viu este Dumnezeu: catehism ortodox* (2009[20], 2016[21])[22]

2.1.1. Particularități ortografice

În limbajul catehetic, la fel ca în limbajul biblic, liturgic, omiletic etc., s-a impus scrierea *Iisus Hristos* în virtutea tradiției bisericești: această grafie s-a generalizat în sec. al XVI-lea și prezintă un continuum ortografic până astăzi. Numele *Iisus Hristos* a intrat în limba română din greacă, pe filieră slavonă, astfel încât, atât *Biblia* de la 1688, cât și anterior, în *Noul Testament* din 1648, *Iisus* apare cu doi [i]. A existat o perioadă în care s-a folosit forma neetimologică, *Isus*, grafie folosită destul de mult în vechile traduceri din slavonă, dar, după cum menționam mai sus, scrierea s-a uniformizat în ultimul deceniu al sec. al XVII-lea, adică s-a revenit la grafia cu doi [i][23]. *Hristos*[24] (echivalentul termenului ebraic *Messiah*), pe de altă parte, este tot de origine greacă și își păstrează până astăzi, în cultul ortodox, forma etimologică. În limba ebraică, *Joshua* înseamnă „Domnul este mântuirea" sau „Mântuitorul". Eugen Munteanu susține într-o conferință a Academiei Române că grafierea *Iisus* în cărțile religioase, în cele cinci secole de uz, trebuie văzută supranormativ, ca un „consens supraconfesional"[25].

Alte specificități ale discursului catehetic ortodox sunt reprezentate de scrierea cu majusculă[26] a următoarelor denumiri ale divinității sau referiri la aceasta, referințe la Fecioara Maria, sfinți, cărți etc.:

- **nume proprii divine și adj. care reflectă însușiri ale divinității**: „Descoperirea dumnezeiască ne învață însă că acest Dumnezeu, unul după ființă, este în trei persoane: Tatăl, Fiul și Sf. Duh" (C.O.: 2003, 53); „Pentru că *Dumnezeul* nostru *Preasfânt*..." (C.B.O.: 2004, 16); „Cred într-*Unul Dumnezeu*, *Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul* cerului și al pământului [...] și întru *Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care* din *Tatăl S*-a născut mai înainte de toți vecii" (*ibidem*, 32); „El este *Creator* și *Proniator*" (*ibidem*, 34); „Hristos, ca veșnic *Arhiereu* și *Cap al Bisericii*..." (*ibidem*, 95); „*Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mesia*" (*ibidem*, 129); „*Sfânta Treime în Unime*" (*ibidem,* 115); „Căci Dumnezeu a făcut lumea din bunătate și, fiind *Atotbun*, n-a lăsat

[15] E. Șortan, *Catehismul creștinului drepcredincios,* Ed. Polidava, 1994 (prescurtare C.C.D.:1994).
[16] *Catehism ortodox*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2011 (prescurtare C.O.: 2011)
[17] Din nou, deoarece toate catehismele reprezintă variante ale originalului din 1956, vom întrebuința versiunea cea mai recentă, *Catehism ortodox* (C.O.:2011)
[18] Sfântul Nicolae Velimirovici, *Credința sfinților – Catehismul Bisericii Ortodoxe*, București, Ed. Sofia, 2004 (prescurtare C.B.O.:2004).
[19] Sfântul Filaret, *Catehismul Ortodox*, traducere de Gheorghiță Ciocioi, Ed. Cartea Ortodoxă, Bucureşti, 2007 (prescurtare C.O.:2007).
[20] *Viu este Dumnezeu: catehism ortodox*, traducere de Ioan Nicolae, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2009.
[21] *Viu este Dumnezeu: catehism ortodox*, traducere de Ioan Nicolae, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2016.
[22] Vom folosi spre analiză ediția cea mai recentă, cea din 2016 (prescurtare V.D.C.O.: 2016).
[23] Simona Goicu, *Termeni creștini în onomastica românească*, Ed. Amphora, Timișoara, 1999, p. 18-19.
[24] În cultul catolic se păstrează forma *Cristos*, după latinescul *Christos.*
[25] Eugen Munteanu, *Un caz de insconsecvență ortografică cu motivație confesională: I(i)sus H(Ch)ristos*, Conferințele Academiei Române, EAR, București, 2008, p. 15-16.
[26] cf. *DOOM - Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române* (editia a II-a, revăzută și adăugită), Ed. Univers Enciclopedic, București, 2005, p. LVIII, „Se scriu cu litere **mari** [...] **realități cu caracter religios**, ca *Sfânta Scriptură, Sfântul Mormânt, Sfântul Munte*, iar în textele **bisericești** și alte substantive (*Atotțiitorul, Domnul nostru Isus Hristos, Părinte*), precum și **pronumele** și adjectivele pronominale **referitoare la Dumnezeu** sau la **Isus Hristos** (*ne rugăm Ţie, Doamne; mare mila Ta*)".

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

pradă pierzării pe om...” (C.O.: 2011, 24); „De aceea, numim pe *Mântuitorul Dumnezeu-Om*...” (*ibidem*, 27); „*Duhul Sfânt* este *Dumnezeu* adevărat, ca și *Tatăl* și *Fiul*” (*ibidem*, 36);

- **subst**. **comune care devin proprii prin încărcătura simbolică, cu referire la Hristos sau la Sfânta Treime:** cf. „Simbolul *Mielului* nu va sfârşi niciodată de a se manifesta în vecii vecilor, până în eternitatea lumii ce va să vie” (V.D.C.O.: 2016, 149);
- **pronume sau adj. pronominale cu referință divină**[27]:„[Hristos, *n.n.*] *S*-a smerit pe *Sine* ca nimeni altul și *Și*-a pus viața *Sa* pentru noi” (C.O.: 2003, 77); „Și multe altele ca acestea le-a grăit *El* [...], astfel încât oamenii se minunau de (cunoașterea) știința *Sa*” (C.B.O.: 2004, 9); „Numai *Cel* născut, nu făcut, Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, are dreptul de a-*L* numi pe Dumnezeu «Tatăl *Meu*»” (*ibidem*, 139);
- **substantivul *biserică* și determinanții lui:** „*Biserica Ortodoxă* are acest adevăr de la Dumnezeu” (C.O.: 2003, 7); „*Biserica Triumfătoare*” (*ibidem*, 61); „*Biserica Cerească*” (*ibidem*); „*Biserica* lui Hristos este *Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească*” (*ibidem*, 63);
- **grupuri nominale referitoare la Fecioara Maria:**cf. „*Sfânta Maria, Maica* Lui, aleasă pentru curăția ei...” (C.O.: 2003, 93); „De ce o numim pe *Fecioara Maria Maica Domnului, Născătoare de Dumnezeu*?” (C.B.O.: 2004, 41);
- **subst. cu referință la textele sfinte, cărți de cult, mărturisiri de credință, legi:** cf. „Colecția cărților sfinte ale *Vechiului* și *Noului Testament* se numește *Sfânta Scriptură* sau *Biblia*” (C.B.O.: 2004, 15); „*Cartea lui Iosua Navi, Cartea Judecătorilor, Cele patru cărți ale Regilor, Două cărți ale Cronicilor (Paralipomena), Cartea lui Ezdra, Cartea lui Neemia, Cartea despre Estera* [...], *Cartea lui Iov, Cartea Psalmilor, Cartea Pildelor lui Solomon, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor*” (*ibidem*, 17-18); „*Cartea Înțelepciunii lui Solomon* și *Cartea Înțelepciunii lui Isus*, fiul lui Sirah” (*ibidem,* 19);„...așa cum este scris în *Evanghelii*, în *Faptele Apostolilor*, în *Epistolele Apostolilor* și în *Apocalipsă*” (*ibidem*, 48);„...cărțile *Octoih* și *Triod*” (*ibidem*, 175); „Există mai multe mărturisiri de credință, cum ar fi: *Simbolul Apostolic, Simbolul Sfântului Atanasie cel Mare* și *al Sfântului Grigorie al Neocezareei*” (C.B.O.: 2004, 31); „...porunci ale *Legii celei Noi*” (*ibidem*, 131); „...iubirea pentru Dumnezeu și pentru aproapele nostru desăvârșește întreaga *Lege Veche*” (*ibidem*, 132);
- **subst. referitoare la cele 3 virtuție teologice, tradiții, rugăciuni:** cf. „Din Catehismul ortodox învățăm, mai întâi, ce să credem și să mărturisim, adică despre *Credință* [...], despre *Nădejde* [...], despre *Iubire*” (C.O.: 2011, 16); „Care este mai veche: *Sfânta Scriptură* sau *Sfânta Tradiție*? (*ibidem*, 25); „*Sfânta Tradiție* sau *Predania* este *Învățătura de credință* descoperită de Dumnezeu” (C.O.: 2011, 14); „Care este a cincea cerere din *Rugăciunea Domnească*?” (*ibidem*, 145); „*Acatistele* și *Paraclisele* sunt slujbe compuse din rugăciuni și cântări de laudă și de cerere...” (C.O.: 2011, 96);
- **subst. care denumesc cete îngerești, profeți, apostoli, evangheliști, mucenici și mucenițe, episcopi, arhiepiscopi:** cf. „Există nouă cete îngerești: *Scaunele, Heruvimii și Serafimii, Domniile, Stăpâniile, Puterile, Începătoriile, Arhanghelii* și *Îngerii*” (C.B.O.: 2004, 35); „[profeții mari și mici sunt, *n.n.*] *Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel, Osea,*

[27]În limbajul bisericesc catolic, pronumele și adj. pronominale care au ca referent Divinitatea, nu se ortografiază cu majusculă.

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

Amos, Miheia, Ioil, Avdie, Iona, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi" (C.B.O.: 2004, 19); „pravilele privind disciplina bisericească ale *Sfântului Vasile cel Mare* [...], scrierile *Sfinților Părinți*" (*ibidem*, 26); „*Patriarhul, Mitropolitul sau Arhiepiscopul...*" (*ibidem*, 64);

- **grupuri nominale referitoare la obiecte liturgice, sinoade, sărbători și posturi:** cf. „Sfintele vase sunt: *Discul* [...], *Potirul* [...], *Steluța* [...], *Copia* [...], *Lingurița* [...]. La acestea se adaugă cele trei *Acoperăminte...*" (C.O.: 2011, 84); „În mijlocul altarului se găsește *Sfânta Masă* (*Prestolul* sau jertfelnicul)" (*ibidem*, 81); „Pe *Sfânta Masă* se află: *Antimisul, Evanghelia, Chivotul...*" (*ibidem*, 82);„icoana *Cinei celei de Taină*" (C.O.: 2011, 80-81); „*Învierea* și *Înălțarea* Sa cele mai presus de fire" (C.B.O.: 2004, 23); „*Pogorârea Duhului Sfânt...*" (*ibidem*, 23); „[Praznicele închinate lui Iisus Hristos, *n.n.*] sunt: *Nașterea Domnului, Botezul Domnului, Întâmpinarea Domnului, Duminica Floriilor, Vinerea Mare, Învierea, Înălțarea, Pogorârea Sfântului Duh, Schimbarea la Față, Înălțarea Sfintei Cruci*" (*ibidem*, 170); „[Praznicele mari închinate Fecioarei Maria, *n.n.*] sunt: *Nașterea Preasfintei Fecioare Maria, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, Bunavestire, Adormirea Maicii Domnului*"(*ibidem*); „Există patru posturi de mai multe zile, cu o durată diferită: *Postul Crăciunului* [...]; *Postul Paștelui* [...]; *Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel* [...]; *Postul Sfintei Născătoare de Dumnezeu*" (*ibidem*, 173); „Alte posturi mai sunt: *Ajunul Botezului Domnului, Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul, Înălțarea Sfintei Cruci*" (*ibidem*, 174);
- **subst. referitoare la numele cântărilor bisericești, a slujbelor bisericești, a tainelor și a momentelor care compun Liturghia:** „Fericirile alcătuiesc *Antifonul* din urmă" (C.O.: 2003, 251); „Există șapte *Sfinte Taine: Botezul, Împărtășania (Euharistia), Spovedania (Pocăința), Preoția, Nunta* sau *Cununia* și *Maslul*" (C.B.O.: 2004, 69); „[În Biserică, *n.n.*] se săvârșește *Sfânta Jertfă și Taină* a dumnezeiești*i Cuminecături*" (C.O.: 2011, 79); „Cele mai însemnate slujbe bisericești sunt: *Sfânta Liturghie*, cele șapte *Laude*, slujbele Sfintelor Taine și *Ierurgiile*" (C.O.: 2011, 82); „Părțile mari ale Sfintei Liturghii sunt trei: *Proscomidia, Liturghia celor chemați* și *Liturghia credincioșilor*" (*ibidem,* 85); „Cele șapte laude sunt: *Miezonoptica* [...], *Utrenia cu ceasul întâi* [...], *Ceasul al treilea* [...], *Ceasul al șaselea* [...], *Ceasul al nouălea* [...], *Vecernia* [...], *Pavecerniț*a*(Dupăcinarea)"* (*ibidem*, 93-94); „Există șapte *Sfinte Taine: Botezul, Împărtășania (Euharistia), Spovedania (Pocăința), Preoția, Nunta* sau *Cununia* și *Maslul*" (C.B.O.: 2004, 69); „La aceste șapte *Sinoade Ecumenice...*"(C.B.O.: 2004, 26);
- **subst. comune ce denumesc zile ale săptămânii, având sens simbolic:** cf. „Ziua *Duminicii* o cinstim pentru că..." (C.O.: 2011, 96); „Domnul nostru Iisus Hristos a înviat din morți *Duminica*" (C.B.O.: 2004, 113); „În *Vinerea Mare* a biruit păcatele noastre" (*ibidem*);
- **numerale cardinale/ordinale cu valoare adj. și semnificație simbolică**: cf. „*Prima* Sa Venire a fost în mare smerenie, spre a sluji oamenilor și spre a Se jertfi pentru ei. *A Doua* Sa Venire va fi cu mărire și cu slavă spre judecata oamenilor, vii și morți" (C.B.O.: 2004, 51);
- **grupuri nominale referitoare la eshatologie**: „...taina *Împărăției lui Dumnezeu* ca scop final al vieții pământești a omului [...], taina învierii din morți, a *Judecății de Apoi* și a vieții veșnice" (C.B.O.: 2004, 8); „Când va fi a *Doua Sa Venire, Judecata de Apoi* și

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

sfârșitul lumii?" (*ibidem*, 53); „La *Judecata*cea de obște, care se mai numește și *Înfricoșătoarea Judecată*" (*ibidem*, 72);

Ceea ce trebuie să menționăm este faptul că densitatea termenilor și a sintagmelor scrise cu majusculă manifestă uneori și inconsecvențe ortografice. În catehismele oficiale[28] ale Bisericii Ortodoxe Române nu întâlnim discontinuități în ceea ce privește scrierea unui termen cu majusculă[29], însă, în catehismele locale și în traduceri găsim variate neconcordanțe în ortografiere: spre exemplu, adj. pronominal de întărire cu referire la divinitate este ortografiat cu literă mică „Dumnezeu însuși" (C.O.: 2003, 7); de asemenea, fragmentul din *Simbolul de credință* niceo-constantinopolitan „Lumină din Lumină", fiind o metonimie cu referire la Fiul lui Dumnezeu, este scris „Lumină din lumină" în traducerea (C.B.O.: 2004, 32), deși la pag. 38 este scris cu majusculă[30]; termenul „satana" prezintă aceleași discontinuități în scrierea cu literă mare „Ce eveniment a întărit mai presus de toate biruința lui Hristos asupra *Satanei*?" (C.B.O.: 2004, 46) sau cu literă mică „[Păcătoșii, ateii, *n.n.*] într-un cuvânt, stau de partea *satanei*, împotriva lui Dumnezeu" (*ibidem*, 74). Termenii religioși *cruce, arhiereu, biserică sau laude* se scriu, în funcție de context, cu sau fără majusculă[31].

În concluzie, în textul catehetic se impune scrierea cu majusculă în ceea ce privește numirea divinității sau denumirile metonimice, referințele la Fecioara Maria, la sfinți, slujbe religioase, cărți etc. Însă, creativitatea și ambiguitatea sunt privite cu suspiciune, datorită faptului că limbajul religios folosit în acest tip de literatură „didactică" trebuie să redea cu acuratețe dogmele de credință ale fiecărui cult; astfel, limbajul științific trebuie să corespundă cu știința, pe care, de altfel, o reprezintă. În același timp, e dificil, după cum susține și Rodica Zafiu, de păstrat proporțiile echilibrate între „conservatorism – deci arhaicitate, respectare a dogmei și a unei terminologii specifice, riguroase – și inovație, apropiere de stiluri moderne ale limbii, accesabilitate"[32].

BIBLIOGRAPHY

a. Izvoare

Catehism ortodox, Ed. Mitropoliei Ardealului, Sibiu, 1990.
Învățătura de credință ortodoxă, București, Ed. EIMBOR, 1992.
Învățătura de credință ortodoxă, Cluj-Napoca, Ed.Renașterea, 1993.
Învățătura de credință creștină ortodoxă, Oradea, Ed. Imprimeria de Vest, 1996.
Credința ortodoxă, Iași, Editura Trinitas, 2003.
Învățătura de credință ortodoxă, Cluj-Napoca, Ed.Renașterea, 1993.
Învățătura de credință ortodoxă, Bucureşti, Ed. Institutul Biblic si de Misiune al Bisericii Ortodoxe Romane, 2015.

[28]C.O.: 2003, cu variantele Î.C.O.: 1990 , 1992 , 1993 ,1996, 2009, 2015.
[29]Cu excepția ortografierii cu majusculă a sintagmei „Sfânta cruce" în index-ul întrebărilor față de întrebarea din conținut „Cum se face semnul sfintei cruci...?" (C.O.: 2003, 193).
[30] vezi scrierea „lumină din lumină" (C.O.: 2011, 26), explicată astfel „Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat, ca și Tatăl, are aceeași Ființă, aceeași dumnezeire, cu aceleași însușiri dumnezeiești ca și Tatăl din care S-a născut, așa cum o lumină este la fel cu lumina din care s-a aprins. Cuvintele «lumină din lumină» sunt numai o asemănare, căci taina nașterii Fiului din Tatăl nu poate fi pătrunsă de mintea omenească."
[31] vezi *cruce* (C.O.: 2011, 31); *arhiereu* (C.O.: 2011, 25); *Biserică* (C.O.: 2011, 39); *laude* (C.O.: 2011, 93).
[32] Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Ed. Universității din București, 2001, p. 162.

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)

Sfântul Filaret, *Catehismul Ortodox*, traducere de Gheorghiță Ciocioi, Ed. Cartea Ortodoxă, Bucureşti, 2007.
Șortan, E., *Catehismul creştinului drepcredincios,* Ed. Polidava, 1994 *Catehism ortodox*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
Velimirovici, Nicolae *Credința sfinților – Catehismul Bisericii Ortodoxe*, București, Ed. Sofia, 2004.
Viu este Dumnezeu: catehism ortodox, traducere de Ioan Nicolae, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2009 (reeditare 2016).

b. **Studii de referință**

Călugăr, Dumitru *Catehetica*, ed. a III-a, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2002.
Goicu, Simona *Termeni creştini în onomastica românească*, Ed. Amphora, Timișoara, 1999.
Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Ed. Humanitas, București, 2008.
Munteanu, Eugen, *Un caz de insconsecvență ortografică cu motivație confesională: I(i)sus H(Ch)ristos*, Conferințele Academiei Române, EAR, București, 2008.
Pelikan, Jaroslav, *Credo, Ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisirilor de credință în tradiția creştină,* Ed. Polirom, 2010.
Zafiu, Rodica, Diversitate stilistică în româna actuală, Ed. Universității din București, 2001

c. **Dicționare**

DOOM - Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române (editia a II-a, revăzută și adăugită), Ed. Univers Enciclopedic, București, 2005.

BDD-V4619 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:10 UTC)